

Jaarverslag Waddenacademie 1 januari – 31 december 2023

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	2
1. VOORWOORD	3
2. HOOGTEPUNTEN	3
2.1. De Waddenacademie in nieuwe rol als kennisregisseur.....	3
2.2. Nieuwe leden van Bestuur en Raad van Toezicht.....	4
2.3. Toekenning van €15 miljoen euro voor onderzoek in het Waddengebied.....	4
2.4. Symposium 'Zoet water en het Waddengebied'.....	5
2.5. Rapport 'Beoordeling ecologische effecten garnalenvisserij op bodem en biota' verschenen.....	6
2.6. Symposium Dynamische Waddendelta.....	6
2.7. Verkenning kennisvragen "Ecosysteemgericht baggeren in de Waddenzee".....	7
2.8. Publicatie 'De Wadden in vogelvlucht' uitgebracht.....	7
2.9. Analyse 'De Europees- en Internationaalrechtelijke status van de Waddenzee' uit.....	8
2.10. Waddenacademieprijs maar liefst drie keer uitgereikt.....	8
3. LANGJARIGE DOSSIERS	10
3.1. Effecten van klimaatverandering in het Waddengebied.....	10
3.2. Europese en internationale richtlijnen voor natuurbescherming van de Waddenzee 11	
3.3. Duurzame ontwikkeling van de Waddenkust.....	12
4. BIJLAGEN	13
4.1. Deelname aan netwerken/commissies 2023.....	13
4.2. Adviezen aan het Waddenfonds.....	14
4.3. Overzicht publicaties.....	14
4.4. Externe financiering(projecten).....	15
4.5. Evenementen.....	16
4.6. Website, nieuwsbrief en social media.....	16
4.7. Overige kennisdeling.....	19
4.8. Wadden Jongeren Netwerk.....	20

1. Voorwoord

Ben je benieuwd naar de activiteiten en resultaten van de Waddenacademie van het afgelopen jaar? Dit jaarverslag zet voor jou alle relevante informatie op een rij. De tien hoogtepunten berichten over de belangrijkste mijlpalen, evenementen, activiteiten of projecten in 2023. De drie dossiers informeren je over de rol van deze recente activiteiten als bijdrage aan een aantal jaar-overschrijdende werkzaamheden van de Waddenacademie in het Waddengebied.

Veel leesplezier!

2. Hoogtepunten

2.1. De Waddenacademie in nieuwe rol als kennisregisseur

In 2023 is de Waddenacademie formeel begonnen met haar nieuwe rol als de door de overheid aangewezen onafhankelijke Kennisregisseur van het Waddengebied. Hiermee is de Waddenacademie een nieuwe fase ingegaan. De Waddenacademie vormt nu de verbindende schakel tussen de beleids- en de onderzoekscycli in het Waddengebied, met regie op de vraagarticulatie, begeleiding van kennisontwikkeling, kennisdeling en kennisevaluatie in het Waddengebied. Deze rol was aangekondigd in de Agenda voor het Waddengebied 2050 en het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026, en is eind 2022 door het Bestuurlijk Overleg Waddengebied geformaliseerd.

De rol van de Waddenacademie als kennisregisseur is in 2021 en 2022 met vertegenwoordigers van de meest betrokken partijen (beleid, beheer, stakeholders) uitgewerkt in een Meerjarig Operationeel Plan. Eén van de opdrachten van de Waddenacademie is het opstellen van meerjarige kennisagenda's met partijen zoals aangekondigd in de Agenda voor het Waddengebied 2050 om richting te geven aan het wetenschappelijk onderzoek in het Waddengebied. De verwachting is dat de behoefte aan integrale kennis verder zal toenemen en daarmee de vraag naar de inzet vanuit de Waddenacademie om bij te dragen aan de beoogde transities in het Waddengebied (zoals die rond energie, klimaatadaptatie, voedsel en natuurherstel) vanuit kennis.

Zie voor meer informatie

- <https://www.waddenacademie.nl/organisatie/werkprogramma/>

2.2. Nieuwe leden van Bestuur en Raad van Toezicht

Met de komst van dr. Heleen van Londen in het bestuur van de Waddenacademie en drs. ing. Hendrikus Venema in de Raad van Toezicht zijn er in 2023 twee nieuwe gezichten bij de Waddenacademie.

Op 1 januari 2023 is dr. Heleen van Londen toegetreden tot het bestuur van de Waddenacademie, als portefeuillehouder Ruimtelijke Ordening, Cultuurhistorie en Landschap. Heleen is archeoloog en werkt als universitair docent bij de Universiteit van Amsterdam. Haar kennis over Ruimtelijke Ordening en Landschap maakt dat de Waddenacademie (nog) beter is toegerust om de uitdagingen op deze aspecten in het Waddengebied op te pakken. In haar lezing tijdens het 31^e symposium van de Waddenacademie benadrukte Heleen: “We moeten met elkaar beter afspreken, bewaken en duidelijk maken wat zo belangrijk is aan ons kustlandschap, om dat voor de toekomst te bewaren. Voorkomen moet worden dat het landschap de optelsom wordt van sectorale plannen. Het gaat niet om een gezamenlijk vertrekpunt, maar om een gedeeld aankomstpunt.”

Per 1 januari 2023 is drs. ing. Hendrikus Venema aangesloten in de Raad van Toezicht van de Waddenacademie. Hendrikus heeft met zijn achtergrond als voormalig directeur van het Programma naar een Rijke Waddenzee (PRW) en als voormalig secretaris van het Opdrachtgeverscollectief Beheer Waddenzee (OBW) en de Beheerraad Waddenzee ruime kennis van en ervaring met het Waddengebied. In zijn huidige functie als directeur van het Innovatiepact Fryslân zoekt hij uitwisseling tussen ondernemers, onderwijs en overheden op weg naar brede welvaart en een circulaire economie in Fryslân. Met Hendrikus in de Raad van Toezicht heeft de Waddenacademie een centraal verbindingspunt met de maatschappelijke opgaven en economische kansen die in het Waddengebied spelen.

Zie voor meer informatie:

- <https://www.waddenacademie.nl/organisatie/portefeuillehouders/>
- <https://www.waddenacademie.nl/themas/cultuurhistorie/>
- <https://www.omropfryslan.nl/nl/nieuws/1225925/beter-toezicht-nodig-op-landschap-waddengebied-zegt-waddenacademie>
- <https://www.waddenacademie.nl/organisatie/raad-van-toezicht/>
- <https://innovatiepact.frl/>

2.3. Toekenning van €15 miljoen euro voor onderzoek in het Waddengebied

Op trilateraal niveau wordt er tussen Nederland, Duitsland en Denemarken steeds meer samengewerkt aan onderzoek in het Waddengebied, mede dankzij de Waddenacademie. De Waddenacademie heeft inhoudelijk bijgedragen aan het opstellen van de Trilaterale Onderzoeksagenda Waddengebied die in 2018 aan de ministers van de drie landen is overhandigd. Vervolgens heeft zij als lid van de Trilaterale Programma Commissie bijgedragen aan de vertaling van deze agenda naar de contouren voor een onderzoeksprogramma.

In 2023 heeft dit geresulteerd in het startschot voor een Nederlands-Duits onderzoeksprogramma: ‘Inzicht in complexe drukfactoren op de Waddenzee en handelingsperspectief’ waarbij kennis ten

behoefte van bescherming en behoud van de 'Outstanding Universal Value' en de integriteit van de Waddenzee als een natuurlijk Werelderfgoed centraal staat. Voor dit onderzoek hebben Duitsland (Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF) en Nederland (Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en Waddenfonds) samen €15 miljoen euro voor onderzoek in het Waddengebied beschikbaar gesteld.

Zie voor meer informatie:

- <https://www.waddenacademie.nl/nieuws/nieuws-zoek-bericht/nederlandse-duitse-onderzoeks-call-geopend/>
- <https://www.waddensea-worldheritage.org/resources/trilateral-research-agenda>
- <https://www.waddensea-worldheritage.org/news/trilateral-programming-committee-wadden-sea-research-successfully-installed>
- <https://www.nwo.nl/en/researchprogrammes/dutch-research-agenda-nwa/thematic-programming/understanding-complex-pressures-on-the-wadden-sea-and-options-for-action>

2.4. Symposium 'Zoet water en het Waddengebied'

Het zoetwatersysteem (vraag, aanbod en verdeling van zoetwater) is van groot belang voor de economie, leefbaarheid en ecologie van het Waddengebied. Het raakt aan veel sectoren, zoals landbouw, industrie en drinkwater, en staat onder sterke invloed van klimaatverandering en zeespiegelstijging. De recente droge jaren maken duidelijk dat watervoorraden onder steeds grotere druk komen te staan. Veranderingen in waterbeschikbaarheid kunnen grote gevolgen hebben voor de verschillende belangen in het Waddengebied, zowel op het vaste land als op de eilanden. De vraag is wat de grootste knelpunten en belangrijkste draaiknoppen in de zoetwaterhuishouding van het Waddengebied zijn, en welke kennisvragen nog beantwoord moeten worden om de meest duurzame keuzes in beleid en beheer te kunnen maken.

Om dit verder te onderzoeken organiseerde de Waddenacademie in samenwerking met het Hoogheemraadschap Hollands Noorder Kwartier, Wetterskip Fryslân, Waterschap Noorderzijlvest, Waterschap Hunze en Aa's en de Deltaprogramma's Zoet Water en IJsselmeergebied op 22 mei 2023 het 30^e symposium 'Zoet water en het Waddengebied' in het Woudagemaal in Lemmer. Tijdens dit symposium werd het vraagstuk van verschillende kanten belicht, waaronder economische criteria bij waterverdelingsvraagstukken door Roy Brouwer (Hoogleraar Economie), het IJsselmeer als zoetwaterbekken voor het Waddengebied door Herbert Bos (Programmadirecteur IJsselmeergebied) en juridische aspecten rond de verdeling van zoetwater door Marleen van Rijswijk (Hoogleraar Europees en nationaal waterrecht).

Zie voor meer informatie:

- <https://www.waddenacademie.nl/organisatie/symposia/zoet-water-en-het-waddengebied/>

2.5. Rapport 'Beoordeling ecologische effecten garnalenvisserij op bodem en biota' verschenen

De toekomst van garnalenvisserij in onze kustwateren is een maatschappelijke, politieke en ook een juridische discussie: Hoe willen wij onze natuur beheren en beschermen, hoe ziet een toekomstbestendige visserij eruit, wat kan wel, wat kan niet, en wat kunnen we verbeteren? In september 2023 verscheen in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit het rapport 'Beoordeling van ecologische effecten van garnalenvisserij op bodem en biota', gepubliceerd door Wageningen Marine Research (WMR) en de Waddenacademie. Dit rapport is tot stand gekomen vanuit de ambitie om een breed-gedragen, stevig onderbouwd en zo compleet mogelijk beeld te geven van wat wel en wat niet bekend is over de mogelijke effecten van garnalenvisserij op de leefomgeving, planten en dieren in Waddenzee en Noordzee om hiermee bij te dragen aan de bredere maatschappelijke discussie over de toekomst van garnalenvisserij in Nederland.

Bijzonder aan de totstandkoming van deze rapportage is de aanpak. Het onderzoek is uitgevoerd door een compacte groep wetenschappers, verbonden aan verschillende Nederlandse en Vlaamse kennisinstellingen. De visserijsector is gevraagd om een deskundige voor te dragen waarin zij het vertrouwen hebben en die voldoet aan de eisen van deze commissie. Deze wetenschappelijke experts hebben samen, onder leiding van een onafhankelijke voorzitter, dit rapport opgesteld. Gedurende dit proces zijn er door WMR en de Waddenacademie twee stakeholder bijeenkomsten georganiseerd waarbij de wetenschappers met genodigden vanuit de visserij, natuurorganisaties, beheerders en de overheid in gesprek gingen over respectievelijk de aanpak en de resultaten van het onderzoek.

Zie voor meer informatie:

- <https://www.waddenacademie.nl/organisatie/publicatie-lijst/publicatie-detail/beoordeling-van-ecologische-effecten-van-garnalenvisserij-op-bodem-en-biota/>

2.6. Symposium Dynamische Waddendelta

Het unieke kustlandschap van het Werelderfgoed Waddenzee zal de komende decennia door klimaatverandering ingrijpend worden beïnvloed. De vraag is niet óf maar hoe de Waddenkust in de komende eeuw zal veranderen. Dit urgente vraagstuk leidt tot verschillende ruimtelijke – en maatschappelijke opgaven, omdat we op een andere manier zullen moeten omgaan met dit gebied. Daarbij zijn het watersysteem en de bodemvitaliteit leidend voor de benadering van deze ruimtelijke en maatschappelijke transitie.

Deze thematiek is besproken op 29 september 2023 tijdens het 31e Symposium van de Waddenacademie: 'Dynamische Waddendelta, klimaatbestendig kustlandschap van het Werelderfgoed Waddenzee' in Harlingen. Hierbij kwamen vragen aan de orde zoals: Hoe kijken we naar de klimaatadaptatie in 2100 en wat betekent het voor de Agenda voor het Waddengebied 2050 en de daaruit volgende Uitvoeringsprogramma's? Maar ook wat betekent het voor dit unieke dijkenlandschap met terpen en wierden en vele monumenten? En hoe kunnen we het gewenste zoetwatersysteem en ecologisch nieuwe samenhangende landschappelijke structuren opsporen die

ruimte laten voor vindingrijkheid en identiteit van de negen verschillende Waddenkustregio's? Het symposium vormde de afsluiting van de Landschapstriënnale 2023 en hoopt bij te dragen aan een verdere uitwerking van de ruimtelijke ordening aan de Waddenkust.

Zie voor meer informatie:

- <https://www.waddenacademie.nl/organisatie/symposia/symposium-dynamische-waddendelta/>

2.7. Verkenning kennisvragen “Ecosysteemgericht baggeren in de Waddenzee”

Baggeren en de effecten ervan zijn al langer aandachtspunt van onderzoek in het Waddengebied. In de Agenda voor het Waddengebied 2050 en het Uitvoeringsprogramma 2021-2026 (UP) is dan ook een specifiek doel opgenomen met betrekking tot ecosysteemgericht baggeren: UP23. Het doel van UP23 is een slimmere aanpak waarbij minder (of zelfs niet) wordt gebaggerd en de gevolgen van baggeren en het verspreiden van baggerspecie wordt gereduceerd, zonder dat dit ten koste gaat van de bereikbaarheid van de havens en eilanden.

Op verzoek van Rijkswaterstaat (RWS), de Waddenzeehavens en in afstemming met de Coalitie Wadden Natuurlijk (CWN) heeft de Waddenacademie in 2023 als eerste stap een inventarisatie gemaakt van de kennisvragen op het gebied van baggeren en verspreiden van sediment in de Waddenzee. Voor deze inventarisatie is een ronde gemaakt langs verschillende stakeholders waaronder de waddenzeehavens, de veerbootmaatschappijen, een aantal baggerbedrijven, CWN, RWS en het Rijksvastgoedbedrijf (zie foto). In deze interviews is gevraagd naar gegevens over het baggeren en verspreiden van sediment, naar oorzaken en mogelijke oplossingen en naar kennisvragen die bij de stakeholders leven m.b.t. dit onderwerp. Een bundeling van deze kennisvragen is gepubliceerd als het rapport ‘Verkenning in het kader van uitvoeringsprogramma UP23’. Vervolgens is in 2023 gestart met Fase 2, waarin onderzocht wordt in hoeverre de kennisvragen reeds zijn beantwoord (bijv. in eerder onderzoek) of mogelijk binnenkort worden beantwoord (bijv. in lopende onderzoekstrajecten). Daarna volgt een identificatie van de meest relevante en prangende kennisleemten (Fase 3), die als Kennisagenda UP23 zal worden gepubliceerd. De rapporten van Fase 2 en Fase 3 zullen in de loop van 2024 verschijnen.

Zie voor meer informatie:

- <https://www.waddenacademie.nl/organisatie/publicatie-lijst/publicatie-detail/kennisvragen-baggeren-en-verspreiden-van-sediment-in-de-waddenzee/>

2.8. Publicatie ‘De Wadden in vogelvlucht’ uitgebracht

“Was er maar een kort en bondig overzicht van alles wat er speelt in het Waddengebied”, is een veel gehoorde verzuchting bij mensen die samenwerken aan een mooier Waddengebied. Het Waddengebied is dan ook een complex gebied, met tal van regionale functies, activiteiten, belangen en organisaties. Om tegemoet te komen aan deze wens in het Waddengebied heeft de Waddenacademie in 2023 gewerkt aan een overzicht wat leidde tot de publicatie van “De Wadden in vogelvlucht” in november 2023.

De publicatie geeft een kort en bondig overzicht van alles wat er speelt in het Waddengebied, voor alle mensen die samenwerken aan een mooier Waddengebied. Van de ontstaansgeschiedenis van het Waddengebied (die nog steeds doorwerkt in de huidige dynamiek), natuurwaarden en ecosysteemdiensten van de Waddenzee, het beleid en bestuur, de beoogde transities en de Wadden-specifieke onderwijs- en onderzoeksinstellingen. De Waddenacademie hoopt dat deze informatie behulpzaam is voor allen die bezig zijn met de toekomst van het Waddengebied. De publicatie is door de Waddenacademie op 9 november 2023 tijdens het Deltacongres in Groningen aan de (toenmalige) Deltacommissaris Peter Glas aangeboden, en op 17 januari 2024 gepresenteerd door de Commissaris van de Koning voor Fryslân, Arno Brok, aan de deelnemers van het Waddendiner in Den Haag.

Zie voor meer informatie:

- <https://www.waddenacademie.nl/organisatie/publicatie-lijst/publicatie-detail/de-wadden-in-vogelvlucht/>
- [Wadden in Vogelvlucht gepresenteerd op het Waddendiner - Waddenacademie](#)

2.9. Analyse ‘De Europees- en Internationaalrechtelijke status van de Waddenzee’ uit

De Waddenzee is niet alleen een Natura 2000 gebied en een Werelderfgoed gebied maar kent ook een beschermde status onder een aantal andere internationale verdragen en EU-richtlijnen. Rijkswaterstaat heeft, in nauwe afstemming en samenwerking met de ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Infrastructuur en Waterstaat, de Waddenacademie gevraagd een overzicht te maken van de inhoud en concrete consequenties van deze internationale en Europese beschermingsregimes voor de Waddenzee. Deze analyse is onder leiding van de Waddenacademie uitgevoerd door een team van negen juridische experts.

De uitkomst hiervan zijn is rapport ‘De Europees- en Internationaalrechtelijke status van de Waddenzee’ eind 2023 gepubliceerd. De finale versie zal in de loop van 2024 als een boek bij Boom Juridische Uitgevers verschijnen. De besprekingen in de hoofdstukken maken onder andere duidelijk dat in Nederland met name verdragen te weinig aandacht krijgen in alle schakels van de beleidscyclus. Begin 2024 is door de Waddenacademie in samenwerking met de auteurs van het rapport nog een reflectie opgesteld met aandacht voor de belangrijkste rode draden en conclusies van het onderzoek en zijn concrete beleidsaanbevelingen geformuleerd.

Zie voor meer informatie:

- <https://www.waddenacademie.nl/themas/natuur-en-recht/de-europees-en-internationaalrechtelijke-status-van-de-waddenzee/#c11664>

2.10. Waddenacademieprijs maar liefst drie keer uitgereikt

Om onderzoek over het Waddengebied door jonge onderzoekers te stimuleren reikt de Waddenacademie sinds 2009 om de twee jaar de Waddenacademieprijs voor het beste proefschrift

over het Waddengebied uit. De Wetenschappelijke Adviesraad (WAR) van de Waddenacademie treedt hierbij op als jury voor de beoordeling van de proefschriften. In 2023 koos de jury vanwege de hoge kwaliteit voor maar liefst drie winnaars: Max Gräfnings, Eva Kok en Stuart Pierson. Op 21 december 2023 ontvingen zij de Waddenacademieprijs uit handen van juryvoorzitter (en voorzitter van de WAR) Suzanne Hulscher.

Het proefschrift 'Seed to meadow - developing intertidal seagrass restoration' van Max Gräfnings blonk uit in toegevoegde waarde voor de Waddenzee, aldus het juryrapport. Een uitstekende combinatie van onderzoek en toepassing en een prachtig voorbeeld hoe niet alleen natuurbescherming aandacht krijgt, maar bovendien natuurherstel op basis van wetenschappelijk onderzoek vorm gegeven kan worden.

Eva Kok werd gecompimenteerd voor de wetenschappelijke kwaliteit van haar proefschrift 'Why Knot? Exploration of variation in long-distance migration' en de verhalen over het migratiegedrag van Paula. Eveneens was de jury zeer onder de indruk van Eva's rol in de film 'Silence of the Tides' waaruit bleek dat zij op overtuigende wijze dit Waddenzeeonderzoek voor een groter publiek kan ontsluiten.

Stuart Pierson werd gehuldigd voor de uitmuntende kwaliteit van zijn proefschrift 'Sediment Pathways on Ebb-Tidal Deltas: New Tools and Techniques for Analysis'. Bijzonder knap vond de jury het uitleggen van het onderzoek met enkel de 1000 meest gebruikte Engelse woorden.

Zie voor meer informatie:

- <https://www.waddenacademie.nl/nieuws/nieuwsbericht/drie-winnaars-waddenacademieprijs-2023/>

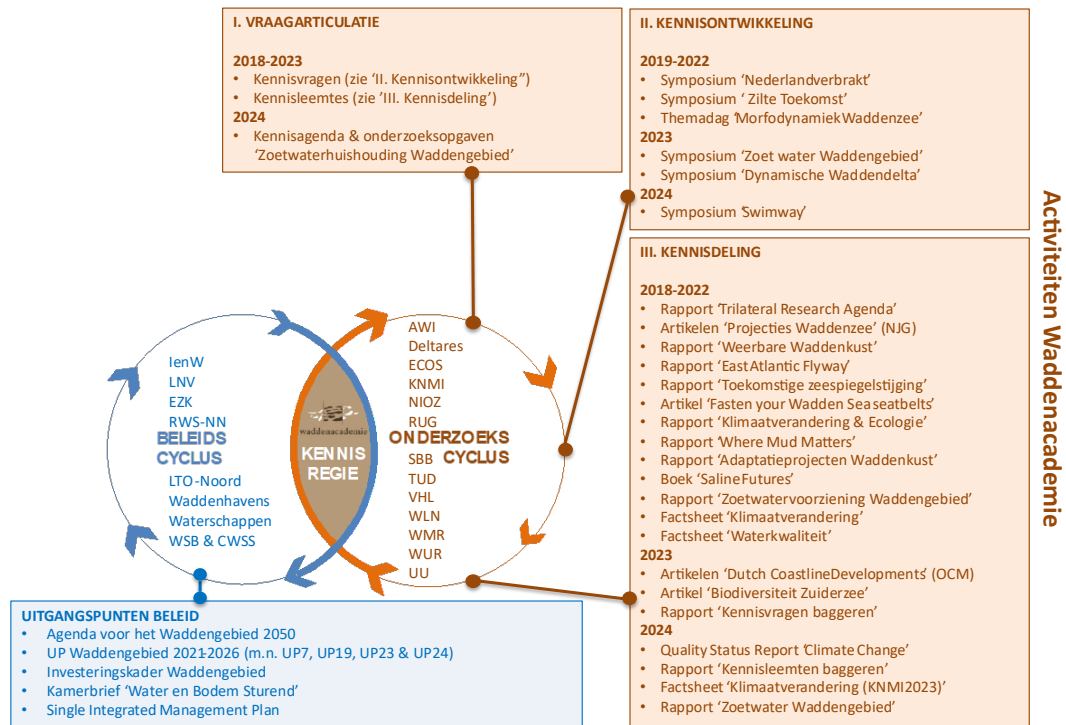
3. Langjarige dossiers

3.1. Effecten van klimaatverandering in het Waddengebied

De toenemende frequentie van weerextremen, zoals hittegolven en stortbuien, en de versnelling van de zeespiegelstijging, zoals weergegeven in recente scenario's (IPCC, KNMI2023), onderstrepen de urgentie om de ongewenste effecten van klimaatverandering te adresseren, ook in het Waddengebied. Dat gaat in eerste instantie over het terugbrengen van de (wereldwijde) CO₂ uitstoot, maar daarnaast ook over het vergaren van kennis van die effecten en over duurzame maatregelen die genomen kunnen worden om ongewenste effecten te verkleinen. De thematiek van klimaatverandering raakt aan alle ontwikkelingen in het Waddengebied en daarmee ook aan de activiteiten van de Waddenacademie binnen andere dossiers (zoals die rond zoetwaterhuishouding van het Waddengebied, en sedimentdynamiek en natuurbescherming van de Waddenzee).

In de afgelopen jaren (2018-2023) richtten de activiteiten van de Waddenacademie zich met name op het identificeren van kennisleemtes over de mogelijke effecten en maatregelen met betrekking tot klimaatverandering en zeespiegelstijging (regierol I), op kennisontwikkeling via workshops en symposia (regierol II) en op kennisdeling (regierol III) (zie Figuur 1). Hierbij wordt samengewerkt met een groot aantal partijen, zowel uit beleid en beheer als uit de wetenschap. Met deze activiteiten wil de Waddenacademie bijdragen aan meer kennis over de consequenties van verschillende klimaatscenario's en transities, waardoor onzekerheden in een onduidelijke toekomst verkleind kunnen worden. Het uitkomen van het trilaterale Quality Status Report (QSR) 'Climate Change' rapport in februari 2024, dat voortbouwt op de in eerdere jaren vergaarde kennis en inzichten, heeft veel aandacht vanuit de Nederlandse en Duitse media gegenereerd en ook tot Kamervragen geleid.

Figuur 1: Activiteiten en samenwerkingen van Waddenacademie gerelateerd aan aard en effecten van klimaatverandering in het Waddengebied.

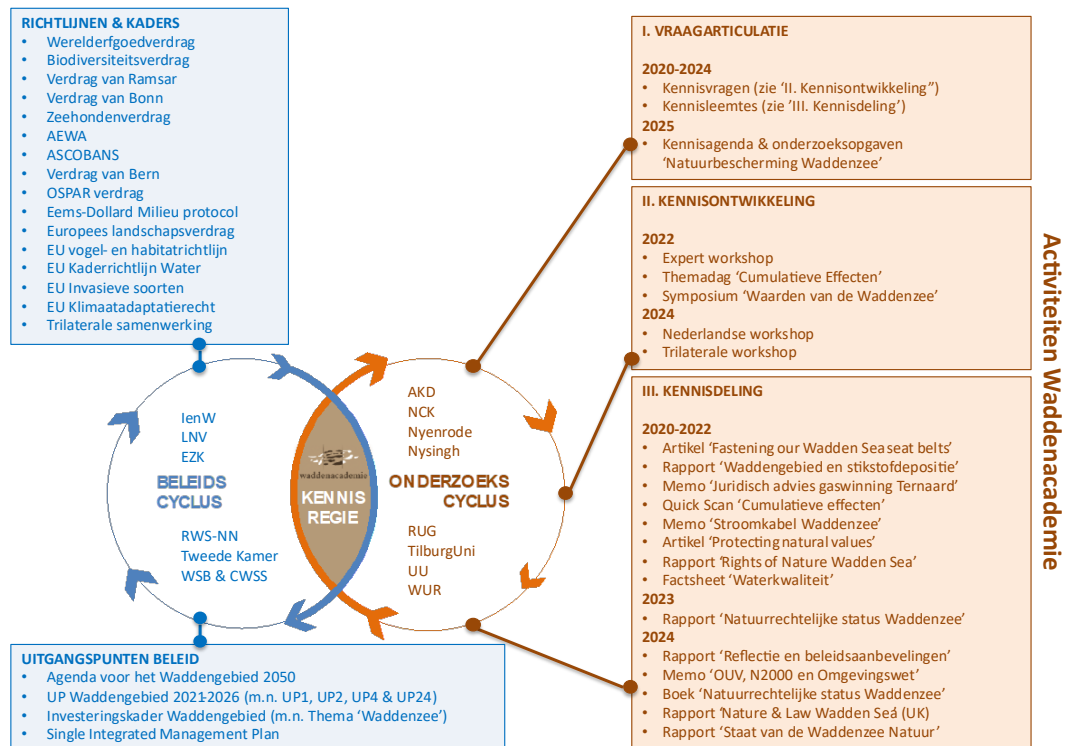
3.2. Europese en internationale richtlijnen voor natuurbescherming van de Waddenzee

De Waddenzee is niet alleen een Natura 2000 gebied en een Werelderfgoed gebied maar kent ook een beschermde status onder een aantal andere internationale verdragen en EU-richtlijnen waaronder die van een internationaal wetland (Ramsar Conventie), beschermd zeegebied (OSPAR Conventie), en Emerald netwerk-gebied (Verdrag van Bern). Tevens is het gebied van groot belang voor de realisering van doelstellingen van andere verdragen, waaronder het Biodiversiteitsverdrag, het Europees landschapsverdrag, het Verdrag van Bonn, het trekvogelverdrag en het zeehondenverdrag. Door deze gelaagdheid van een groot aantal juridische beschermingsregimes bestaat bij velen geen helder beeld van de inhoud en de concrete consequenties van die regimes ten aanzien van de Waddenzee. Het verkrijgen van een dergelijk helder beeld is bovendien lastig omdat alle genoemde verdragen en EU-richtlijnen in veel opzichten van elkaar verschillen.

Een helder beeld van de bestaande verplichtingen, verboden en te realiseren resultaten is echter wel van essentieel belang voor het evalueren van bestaand beleid, het uitdenken van nieuw beleid (bijv. in het kader van de ontwikkeling van een nieuw Beleidskader Natuur Waddenzee), het bepalen van het beheer voor het gebied (bijvoorbeeld in het kader van de ontwikkeling van een nieuw integraal beheerplan en herziening van het Natura 2000-beheerplan), voor het nadenken over de kennisagenda voor het gebied en voor de beoordeling van bestaande en nieuwe menselijke activiteiten. Onder leiding van de Waddenacademie is daarom op verzoek een overzicht gemaakt van

de inhoud en concrete consequenties van deze internationale en Europese beschermingsregimes, resulterende in het rapport 'De Europees- en Internationaalrechtelijke status van de Waddenzee'. Ook adviseert de Waddenacademie gevraagd en ongevraagd over deze kaders bij vraagstukken over natuurbescherming in relatie tot stikstof, gaswinning, stroomkabels, cumulatie en klimaatverandering (zie Figuur 2).

Figuur 2: Activiteiten en samenwerkingen van Waddenacademie gerelateerd aan Europese richtlijnen & kaders natuurbescherming Waddenzee

3.3. Duurzame ontwikkeling van de Waddenkust

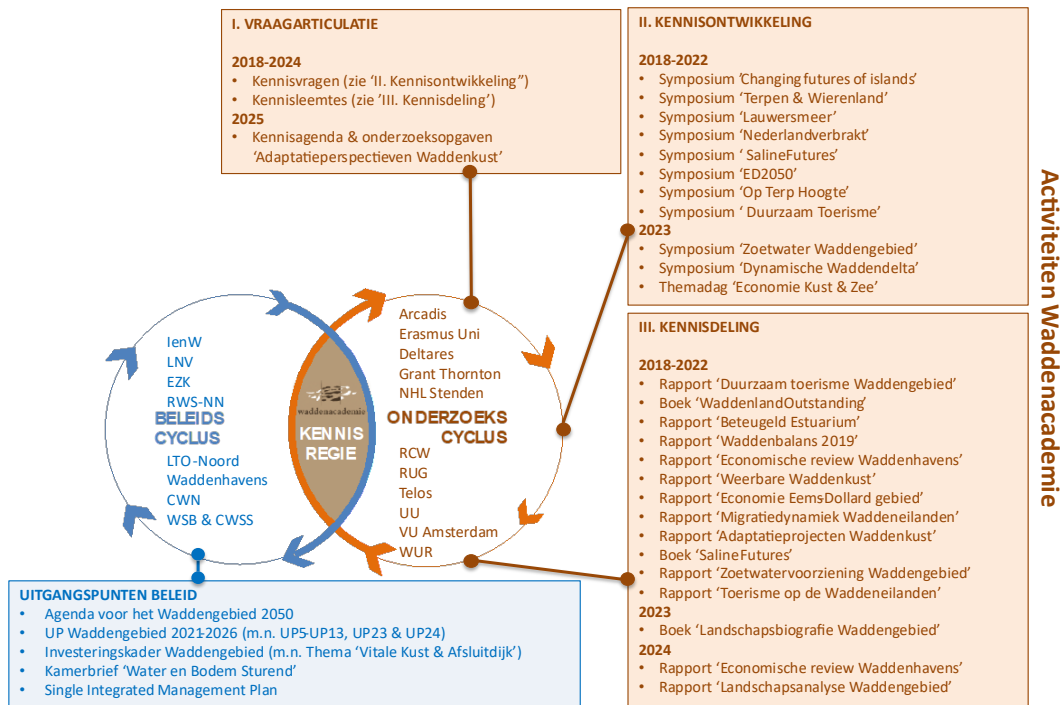
Het Waddengebied staat aan de vooravond van een aantal grote transitie (zoals die op het gebied van energie, havens, landbouw en visserij) en veranderingen (zoals opwarming en zeespiegelstijging). Deze transitie vragen niet óf maar hóe het unieke kustlandschap van het Werelderfgoed Waddenzee in de komende eeuw zal veranderen.

De kustgemeenten en eilandgemeenten omvatten overgangen tussen land en zee en vaak ook tussen zoet en zout water. Deze overgangen zijn vaak hard en gevormd door duinen, dijken en dammen, maar kunnen ook buitendijks (bijv. kwelders) of binnendijks (bijv. de Dubbele Dijk) liggen. Ontwikkelingen als zeespiegelstijging beïnvloeden niet alleen het landschap buitendijks (bijv. de hoogte van de wadplaten) maar ook het landschap binnendijks (bijv. verzilting van landbouwgebieden). In combinatie met de genoemde transitie op komst zal dit leiden tot verschillende ruimtelijke- en maatschappelijke opgaven langs de Waddenkust, waarbij boeren,

ondernemers, havens, terreinbeheerders en lokale overheden steeds vaker en dringender gevraagd zullen worden om het landschap anders in te richten en te gebruiken.

De Waddenacademie vindt het van belang dat wetenschappelijke kennis en inzichten zo goed mogelijk worden meegenomen bij besluitvorming over de duurzame inrichting van de Waddenkust, rekening houdend met zowel de economische, ecologische als de cultuurhistorische waarden van dit gebied. Door symposia, workshops, rapporten en populairwetenschappelijke boeken kijkt zij hierbij naar het continuüm van het verleden (bijv. landschapsbiografie), via het heden (bijv. overzicht huidige adaptatieprojecten langs de Waddenkust) naar de toekomst (bijv. het symposium 'Dynamische Waddendelta') (zie Figuur 3).

Figuur 3: Activiteiten en samenwerkingen van Waddenacademie gerelateerd aan de duurzame ontwikkeling van de Waddenkust

4. Bijlagen

4.1. Deelname aan netwerken/commissies 2023

In 2023 is onder andere deelgenomen aan de volgende netwerken en commissies:

- Omgevingsberaad Waddengebied (namens de wetenschap)
- Trilaterale Programma Commissie
- Gebruikerscommissie WadSED

- Wetenschappelijke Adviesraad Werelderfgoedcentrum (WEC) Lauwersoog
- Wetenschappelijk adviseur Vismigratierivier
- Opdrachtgeverscollectief Basismonitoring Wadden
- Expertgroep PAWOZ-Eemshaven
- Organisatiecommissie trilaterale zomerschool
- Adviescommissie Vooronderzoek Bereikbaarheid Ameland (VBA)
- Programmteam uitwerking Boschplaatvisie – PAGW
- Gebruikerscommissie LTER LIFE (NWO project)
- Raad van Advies Campus Fryslân
- Adviesgroep SME (systematiek voor monitoring en evaluatie) Waddenfonds
- Trilaterale Partner Hub
- PROWAD (EU project)
- Kenniscluster verzilting (provincie Fryslân)
- Gebruikerscommissie Living Dikes (NWO project)
- Wetenschappelijke begeleidingscommissie Waddenmozaiek (Waddenfonds project)

4.2. Adviezen aan het Waddenfonds

In 2023 zijn er vijf adviezen vanuit de Waddenacademie aan het Waddenfonds gegeven:

1. Waakvogels;
2. Wij & Wadvogels;
3. Mild Zilt;
4. Passieve garnalenvisserij;
5. Herintroductie riffen in de Waddenzee (Sabellaria).

4.3. Overzicht publicaties

De afgelopen periode zijn er, met medewerking van experts uit binnen- en buitenland, de volgende producten geleverd (met doorklik naar de website):

1. Thematische uitgave wetenschappelijk tijdschrift over o.a. de Waddenkust. In de eerste maanden van 2023 is in het tijdschrift "Ocean and Coastal Management" een reeks van artikelen verschenen over de Nederlandse- en meer specifiek de Waddenkust. Gezamenlijk vormen deze artikelen een speciale thematische uitgave die van belang is voor zowel onderzoekers als beleidsmakers in het Waddengebied. Zie voor meer informatie: <https://www.waddenacademie.nl/themas/geowetenschap/thematische-uitgave-tijdschrift-ocean-and-coastal-management-over-oa-de-waddenkust/>
2. In maart 2023 bracht de Waddenacademie de quickscan uit naar Mosdierdieren op het strand van Nederland. Zie voor meer informatie: <https://www.waddenacademie.nl/organisatie/publicatie-lijst/publicatie-detail/mosdierdieren-op-het-strand-van-nederland-bronnen-soorten-en-handelingsperspectieven/>
3. In mei 2023 verscheen een artikel van de biodiversiteit voor en na de afsluiting van de Zuiderzee in het Tijdschrift De Levende Natuur. Zie voor meer informatie: https://www.waddenacademie.nl/fileadmin/inhoud/pdf/nieuws/pdf/Afsluitdijk_decimeerde_biodiversiteit_Zuiderzee_en_IJsselmeer_Levende_Natuur_2023-03.pdf

4. In september 2023 verscheen in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit het rapport '[Beoordeling van ecologische effecten van garnalenvisserij op bodem en biota](https://www.waddenacademie.nl/organisatie/publicatie-lijst/publicatie-detail/boek/bodem-en-biota)', gepubliceerd door Wageningen Marine Research en de Waddenacademie. Zie voor meer informatie: <https://www.waddenacademie.nl/organisatie/publicatie-lijst/publicatie-detail/boek/bodem-en-biota/>
5. In oktober 2023 verscheen de 'Verkenning in het kader van uitvoeringsprogramma UP23 "Ecosysteemgericht baggeren in de Waddenzee". Fase 1.'. Zie voor meer informatie: <https://www.waddenacademie.nl/organisatie/publicatie-lijst/publicatie-detail/kennisvragen-baggeren-en-verspreiden-van-sediment-in-de-waddenzee/>
6. In november 2023 verscheen de publicatie 'De Wadden in vogelvlucht'. Zie voor meer informatie: <https://www.waddenacademie.nl/organisatie/publicatie-lijst/publicatie-detail/de-wadden-in-vogelvlucht/>
7. Eind 2023 verscheen de analyse 'De Europees- en Internationaalrechtelijke status van de Waddenzee'. Zie voor meer informatie: <https://www.waddenacademie.nl/themas/natuur-en-recht/de-europees-en-internationaalrechtelijke-status-van-de-waddenzee/#c11664>

4.4. Externe financiering(projecten)

De Waddenacademie kan meer activiteiten oppakken met bijdragen van externen. Hieronder is een overzicht te vinden van de bijdragen die in 2023 zijn ontvangen voor specifieke projecten.

- Ecosysteemgericht baggeren (UP23), op verzoek van Rijkswaterstaat, de Waddenzeehavens en de Coalitie Wadden Natuurlijk
- Mosdierpjes, op verzoek van de gemeenten Ameland en Katwijk
- Staat van de Waddenzee Natuur, op verzoek van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- Europese en internationale richtlijnen Waddenzee, op verzoek van RWS-Noord Nederland

4.5. Evenementen

De afgelopen jaren is de Waddenacademie actief bezig geweest met het betrekken van de Waddengemeenschap en een breder publiek. De volgende evenementen zijn georganiseerd:

- NCK themadag, 90 deelnemers
 - Zoetwater symposium, 80 deelnemers + 30 online deelnemers
- Symposium Dynamische Waddendelta, 170 deelnemers + 30 online deelnemers.

4.6. Website, nieuwsbrief en social media

Ook de website, nieuwsbrief en gebruik van 'social media' dragen bij aan het bereik.

Website

Via de website van de Waddenacademie worden alle Publicaties en Symposia aangekondigd. Maandelijks ontvangen 2200 abonnees de nieuwsbrief van de Waddenacademie met daarin de belangrijkste onderwerpen van de afgelopen maand. De Waddenacademie is ook actief op social media (twitter, facebook en linkedin) om haar activiteiten onder de aandacht te brengen.

In 2023 zijn er 52 nieuwsberichten geplaatst op de website van de Waddenacademie en 5 persberichten (actief verspreid via perslijst en ook op de website):

- Quickscan over massale toename mosdiertjes op Nederlandse stranden op 30 maart 2023
- Breed gedragen wetenschappelijk rapport over de ecologische effecten van garnalenvisserij 28-9-2023 in samenwerking met WUR
- Rapport over inventarisatie kennisvragen baggeren en verspreiden van sediment in de Waddenzee 31-10-2023
- De Wadden in vogelvlucht aangeboden op Deltacongres 9-11-2023
- Drie winnaars Waddenacademieprijs 2023 21-12-2023

Cijfers 2023:

Aantal bezoeken 56214, bezochte pagina's 105137 aantal pagina's per bezoek 1,9

Tabel 1. Bezoekers website Waddenacademie in de afgelopen jaren

	Bezoekers	Pagina's	Pagina's/bezoek	Mobiel verkeer
2012	18.985	97.667	3,13	9%
2013	19.749	166.500	5,94	17,3%
2014	18.306	139.855	5,27	19,4%
2015	14.250	62.614	2,72	19,1%
2016	14.985	67.559	2,72	27%
2017	20.294	83.310	2,55	33%
2018	23.233	81.948	2,33	33%
2019	29.711	101.332	2,33	39%
2020	30.653	82.534	1,99	39%
2021	41.272	124.184	2,44	38
2022	41.753	111.001	2,10	38
2023 ¹	56.224	105.137	1,9	42

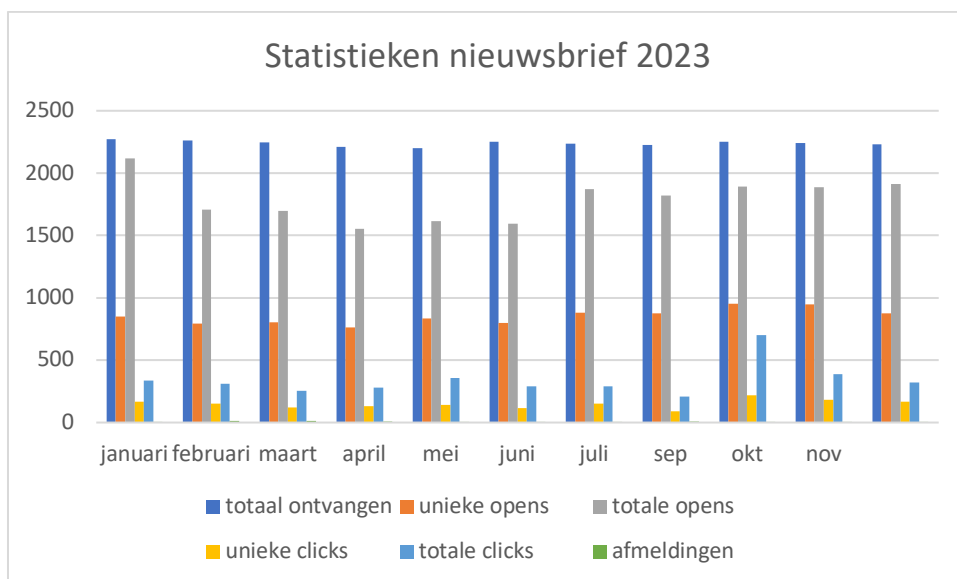
Ruim de helft van de bezoekers (52%) komt via zoekmachines op de website terecht (meestal google). 37% zijn directe bezoeken, 8% komt via sociale netwerken op de website terecht, 4% via andere websites.

Nieuwsbrief

Sinds november 2020 verstuurt de Waddenacademie aan het begin van de maand een nieuwsbrief waarin een aantal items van de voorafgaande maand uitgelicht worden. Voor een overzicht van alle nieuwsbrieven: <https://www.waddenacademie.nl/nieuws/nieuwsbrieven/>

In 2023 zijn 11 nieuwsbrieven verstuurd (24631mails, 9382 geopend). De nieuwsbrief heeft eind 2023 bijna 2400 abonnees. 35-43 procent van de ontvangers opent de nieuwsbrief, 5-10 procent klikt om één van de items. Dat is vergelijkbaar met 2022.

¹ De gegevens voor 2023 zijn schattingen vanwege wijziging tool van google analytics naar matomo.

Social media

	Aantal posts in 2023	Weergaven	klikken	Interacties/reacties	Commentaren	Volgers
Twitter/X	96	63.999		2.399		2600
LinkedIn	138	145.594	7.354	2.663	237	2500
Facebook	39	5444	99	157		1083

De Waddenacademie is aanwezig op X, LinkedIn en Facebook om op meerdere platformen actief te zijn. Ook voor de interactie met het publiek is online zichtbaarheid belangrijk. Van de social media is LinkedIn aan een opmars bezig en X en facebook afgenomen in 2023. Op X en LinkedIn worden alle nieuwsberichten, WadWeten, Opineartikelen, aankondigingen symposia en publicaties geplaatst. De groep volgers van X en LinkedIn betreft veelal waddenprofessionals. Op Facebook worden berichten voor een wat breder publiek, bijvoorbeeld de aankondigingen voor publiekslezingen, maar ook WadWeten en het opinieartikel in Friesch Dagblad, evenementen en soms informatie van andere organisaties geplaatst.

X

Het aantal X-volgers groeide de afgelopen jaren van 1880 in juli 2018 naar ruim 2600 in december 2023. De belangrijkste interesse van de X volgers is wetenschapsnieuws, onze volgers komen voornamelijk uit Nederland.

Facebook

In juli 2018 waren er 787 facebook volgers, dit groeide door tot 1083 in november 2023. De Waddenacademie is op facebook wat minder actief, met name de Wadweten, opinieartikelen en Noorderbreedte artikelen (breed publiek) worden hier geplaatst.

LinkedIn

De grootste groei heeft LinkedIn de afgelopen jaren doorgemaakt. In juli 2018 had de Waddenacademie nog slechts 310 volgers, in december 2023 ruim 2500. De Waddenacademie is

actiever op LinkedIn. Volgers komen hier ook voornamelijk uit Nederland, overheid en onderzoek zijn de belangrijkste bedrijfstak (samen 25%).

4.7. Overige kennisdeling

WadWeten

Onder de noemer WadWeten publiceren de Waddenacademie en de Leeuwarder Courant met ingang van januari 2021 iedere maand een artikel over recent onderzoek op en rond de Wadden. Zie voor meer informatie: <https://www.waddenacademie.nl/wetenschap/wadweten>

De Waddencorrespondent

De Waddencorrespondent is een samenwerking van tijdschrift Noorderbreedte en de Waddenacademie. Journalist Tjesse Riemersma belichte tot juni 2023 een aantal actuele thema's in het Waddengebied. Vanaf juni 2023 is dit overgenomen door journalist Sanne Meijer. Zie voor meer informatie: <https://www.waddenacademie.nl/taken/informereren/waddencorrespondent>

Het verzorgen van opinieartikelen in het Friesch Dagblad

Van mei 2011 tot maart 2023 plaatste de Waddenacademie op uitnodiging van het Friesch Dagblad één keer per maand een opinieartikel in de krant. Deze samenwerking is inmiddels gestopt. Alle opinieartikelen in de verslagperiode zijn terug te lezen via de website van de Waddenacademie. Zie: <https://www.waddenacademie.nl/taken/informereren/opinieartikelen/>

Jonge Waddenwetenschapper aan het woord

Jonge Waddenwetenschapper aan het woord is een samenwerking tussen tijdschrift de Moanne en de Waddenacademie. In elke aflevering legt een recent gepromoveerde onderzoeker uit met welk onderwerp hij/zij zich de afgelopen jaren bezig heeft gehouden en wat de resultaten van dit onderzoek zijn. Dit jarenlange werk wordt samengevat in 1500 woorden. Zie hier voor meer informatie: <https://www.waddenacademie.nl/taken/informereren/jonge-waddenwetenschapper-aan-het-woord/>

Wadden in beeld

Het jaarboekje Wadden in Beeld bevat een breed overzicht van de ontwikkelingen per jaar. Het rapport is naast de waddenprofessional bedoeld voor een breed publiek: wie geïnteresseerd is in achtergronden kan doorklikken. 'Wadden in Beeld' is een uitgave van het kernteam Basismonitoring, waarin samenwerken: De Waddenacademie, ministerie Infrastructuur en Waterstaat, Rijkswaterstaat, ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Vogelbescherming Nederland, It Fryske Gea, Het Groninger Landschap, Landschap Noord-Holland, provincies Groningen, Fryslân, Noord-Holland en de NAM. Zie voor meer informatie: <https://www.waddenzee.nl/overheid/waddenzeebeheer/wadden-beeld/>

Oerol 2023

Tijdens het Oerol festival dat jaarlijks in juni op Terschelling wordt gehouden verzorgen Oerol en de Waddenacademie samen een serie lezingen rondom kunst, wetenschap en landschap. In 2023 gebeurt dit in de vorm van Het Spoedberaad, waarbij het publiek in gesprek met een wetenschapper

en een kunstenaar ging, onder leiding van Erik Willems. Zie voor meer informatie:

<https://www.waddenacademie.nl/taken/informereren/oerolcolleges/>

4.8. Wadden Jongeren Netwerk

In juni 2023 organiseerde het Wadden Jongeren Netwerk, een brede netwerkorganisatie voor jongeren waaronder studenten en jonge professionals, met behulp van Waddenacademie en Waddenfonds een weekend op Terschelling rondom het thema "Systeemveranderingen in het Waddengebied". In samenwerking met de landschap triënnale werd in september 2023 een viertal waddencafés/donderdagdialogen voor en met jongeren georganiseerd. Zie voor meer informatie:

<https://www.waddenacademie.nl/organisatie/wadden-young/>

Naast bovenstaande activiteiten draagt de Waddenacademie bij aan het versterken van verschillende vormen van onderwijs in het Waddengebied. Zo is zij betrokken bij onderzoek naar de mogelijkheden voor het oprichten van een brede Waddencampus op de Waddeneilanden, met financiering vanuit de recent gehonoreerde "Regio Deal Waddeneilanden". Daarnaast draagt de Waddenacademie ook bij aan onderwijs, zoals door het geven van lezingen aan groepen studenten voorafgaand of tijdens hun veldbezoeken en het (mede) organiseren van een trilaterale zomerscholen (2024 in voorbereiding).

Jaarrekening 2023

van
Stichting Waddenacademie

Statutaire en feitelijke vestigingsplaats: Leeuwarden
Adres: Ruiterskwartier 121A
8911 BS LEEUWARDEN

Inhoudsopgave

Balans per 31 december 2023

Staat van baten en lasten over 2023

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling in de jaarrekening

Toelichting op de balans

Toelichting op de staat van baten en lasten

Verantwoording Wet normering topinkomens (WNT)

Ondertekening van de jaarrekening

Overige gegevens

Balans per 31 december 2023

(na bestemming van het resultaat)

	31-12-2023		31-12-2022	
A c t i v a				
(in euro's)				
Vaste activa				
Materiële vaste activa	<u>12.624</u>	12.624	<u>6.955</u>	6.955
Vlottende activa				
Vorderingen	134.885		54.266	
Liquide middelen	<u>340.524</u>		<u>280.964</u>	
		<u>475.409</u>		<u>335.230</u>
Totaal activa		<u><u>488.033</u></u>		<u><u>342.185</u></u>

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
P a s s i v a		
(in euro's)		
Eigen vermogen		
Stichtingskapitaal	0	0
Bestemmingsfonds	<u>110.000</u>	<u>120.000</u>
	110.000	120.000
Kortlopende schulden	378.033	222.185
Totaal passiva	<u><u>488.033</u></u>	<u><u>342.185</u></u>

Staat van baten en lasten over 2023

(in euro's)	2023	Begroting 2023	2022
Baten	1.176.366	1.100.000	1.169.516
Lasten			
Kosten activiteiten	386.676	300.000	344.230
Personeelslasten	655.849	670.000	666.837
Afschrijvingen	5.171	0	7.072
Overige lasten	138.008	130.000	150.184
Som der lasten	<u>1.185.704</u>	<u>1.100.000</u>	<u>1.168.323</u>
Resultaat voor financiële baten en lasten	(9.338)	0	1.193
Financiële baten en lasten	(662)	0	(1.193)
Resultaat na financiële baten en lasten	<u>(10.000)</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
Bestemming resultaat			
Toevoeging bestemmingsfonds	0	0	0
Onttrekking bestemmingsfonds	(10.000)	0	0
	<u>(10.000)</u>	<u>0</u>	<u>0</u>

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling in de jaarrekening

Algemeen

De stichting heeft de jaarrekening opgesteld volgens de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving voor Kleine organisaties zonder winststreven (RJK afdeling C1). De jaarrekening is opgemaakt op 2 april 2024.

Oprichting

De stichting zonder winstoogmerk is op 13 mei 2014 opgericht en statutair gevestigd te Leeuwarden. Inschrijving bij de Kamer van Koophandel onder nummer 60670401.

Doelstelling van de stichting

De belangrijkste doelstelling van de stichting is het ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het waddengebied en voorts al hetgeen hiermee verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn. De Stichting beoogt niet het maken van winst.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa in eigen gebruik worden gewaardeerd tegen de kostprijs (verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs), minus eventuele investeringssubsidies, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing cumulatieve bijzondere waardevermindervers verliezen. Alle overige onderhoudskosten worden direct in de staat van baten en lasten verwerkt.

De materiële vaste activa worden als volgt lineair afgeschreven op basis van de geschatte economische levensduur rekening houdend met de restwaarde:

- De overige materiële vaste activa over drie jaar.

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd tegen reële waarde van de tegenprestatie, inclusief de transactiekosten.

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Pensioenen

De personeelsleden hebben een pensioenregeling die is ondergebracht bij het ABP. De aan het ABP te betalen premie wordt als last in de staat van baten en lasten verantwoord. Te betalen premie dan wel de vooruitbetaalde premie per jaareinde wordt als overlopend passief respectievelijk overlopend actief verantwoord.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden worden gewaardeerd tegen de reële waarde.

Baten

Algemeen

Onder de baten wordt verstaan de baten als tegenprestatie voor de levering van goederen minus de inkoopwaarde van de goederen, baten als tegenprestatie voor de levering van diensten, subsidiebaten, sponsorbijdragen, giften en baten uit fondsverwerving en overige baten. De baten worden bepaald met inachtneming van de hier vermelde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Subsidies

Exploitatiesubsidies en/of bijdragen worden ten gunste van de staat van baten en lasten van het jaar gebracht waarin de lasten zijn gemaakt of baten zijn gederfd dan wel exploitatietekort zich heeft voorgedaan waarvoor de subsidie is ontvangen.

Lasten

Algemeen

De lasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen van waardering en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Toelichting op de balans

Materiële vaste activa

(in euro's)	Inventaris
Stand beginbalans	
Aanschafwaarde	46.717
Cumulatieve afschrijvingen	(39.762)
Boekwaarde beginbalans	6.955
Mutaties in het boekjaar	
Desinvesteringen	0
Afschrijvingen desinvesteringen	0
Investerings	10.839
Afschrijvingen	(5.170)
	5.669
Stand eindbalans	
Aanschafwaarde	57.556
Cumulatieve afschrijvingen	(44.932)
Boekwaarde eindbalans	12.624

Het afschrijvingspercentage bedraagt 33,33%.

Vorderingen

(in euro's)	2023	2022
Overige vorderingen en overlopende activa		
Debiteuren	0	13.870
Nog te ontvangen bijdragen	93.323	18.020
Vooruitbetaalde verzekeringen	3.380	10.988
Overlopende activa	38.182	11.388
Totaal	134.885	54.266

Liquide middelen

(in euro's)	2023	2022
Rekening-courant Rabobank nr. 034	332.062	277.392
Rekening-courant Rabobank nr. 213	8.391	3.501
Pay Pal	8	8
Kas	63	63
Totaal	340.524	280.964

Het kredietmaximum bij de Rabobank bedraagt nihil. De geldmiddelen staan vrij ter beschikking.

Stichtingskapitaal

Bij de oprichting van de stichting is nihil kapitaal gestort.

(in euro's)	2023	2022
Stand per 31 december	0	0

Bestemmingsfonds

Voor het gedeelte van het eigen vermogen waaraan derden een bestedingsbeperking hebben gegeven wordt een bestemmingsfonds gevormd. Dit betreft het volgende bestemmingsfonds:

(in euro's)	2023	2022
Bestemmingsfonds Waddenfonds	110.000	120.000
Het verloop van het bestemmingsfonds voor het Waddenfonds is als volgt:		
Stand per 1 januari	120.000	120.000
Toevoeging uit resultaatsbestemming	0	0
Ottrekking	10.000	0
Stand per 31 december	110.000	120.000

Indien de vaststelling van de subsidie van het Waddenfonds door het dagelijks bestuur van het Waddenfonds over enig boekjaar hoger bedraagt dan de gerealiseerde lasten over het betreffende boekjaar en de bepalingen van het bestemmingsfonds Waddenfonds dit toestaan, worden nog te besteden subsidies van het Waddenfonds over het boekjaar toegevoegd aan het bestemmingsfonds Waddenfonds.

De aanwending van het bestemmingsfonds Waddenfonds geschiedt overeenkomstig de statutaire doelstelling van de Stichting Waddenacademie en overeenkomstig de doeleinden waarvoor de subsidie van het Waddenfonds is verleend en binnen de grenzen van hoofdstuk 4 van het Waddenfonds: het ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het Waddengebied.

Toevoeging aan het bestemmingsfonds vindt plaats nadat het dagelijks bestuur van het Waddenfonds de subsidie over het boekjaar heeft vastgesteld. Bij het beëindigen van de subsidierelatie tussen het Waddenfonds en de Stichting Waddenacademie en bij ontbinding van de Stichting Waddenacademie moet het bestemmingsfonds worden terugbetaald, tenzij het dagelijks bestuur van het Waddenfonds anders beslist.

De omvang van het bestemmingsfonds bedraagt 10% van de Waddenfondssubsidie 2023. Het bestemmingsfonds is gemaximaliseerd op € 110.000. De onttrekking over het boekjaar 2023 is € 10.000.

Kortlopende schulden

(in euro's)	2023	2022
Crediteuren	124.471	46.750
Belastingen en premies sociale verzekeringen	31.643	30.680
Overige schulden en overlopende passiva	221.919	144.755
Totaal	378.033	222.185

Belastingen en premies sociale verzekeringen

Loonheffing	31.643	30.680
Totaal	31.643	30.680

Overige schulden en overlopende passiva

Terug te betalen subsidie Waddenfonds	71.829	11.524
Reservering vakantiegeld en eindejaarsuitkering	19.657	17.622
Vooruit ontvangen bedragen	12.450	0
Overige schulden en overlopende passiva	117.983	115.609
Totaal	221.919	144.755

Voor de kortlopende schulden zijn geen toezeggingen gedaan tot het stellen van zekerheden.

De subsidiebeschikking van het Waddenfonds over het boekjaar 2023 bedraagt € 1.100.000. De realisatie over het boekjaar 2023 bedraagt € 1.028.171. Er is sprake van een onderrealisatie van € 71.829.

Voorzichtigheidshalve is dit bedrag als schuld opgenomen conform de subsidiebeschikking van 17 februari 2023.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Huurverplichtingen

De stichting heeft een huurovereenkomst afgesloten met het Waddenfonds voor het gebruik van een deel van het pand aan Ruiterskwartier 121A te Leeuwarden. De huurprijs wordt bepaald naar rato van het aantal m2. Er is een contractuele verplichting aangegaan voor een bedrag van € 18.571 per jaar. Naast de huur betaalt de stichting huisvestingskosten waaronder ook ICT-kosten alsmede een aandeel BTW. Deze kosten vinden op basis van voorlopige afrekening plaats.

Operational leaseverplichting

Voor een multifunctionele printer is een operational leasecontract afgesloten. De aangegane leaseverplichting bedraagt € 1.517 per jaar.

Leningen aan bestuurders

Er zijn per 31 december 2023 geen leningen verstrekt aan bestuurders.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in euro's)

	2023	Begroting 2023	2022
<i>Baten</i>			
Subsidie Waddenfonds	1.028.171		1.088.476
Ontvangen subsidie derden	32.733		10.227
Ontvangen bijdragen Symposia en boeken	4.652		38.842
Ontvangen bijdragen Onderzoeksprojecten derden	110.810		31.971
Totaal ¹	<u>1.176.366</u>	<u>1.100.000</u>	<u>1.169.516</u>

De in het boekjaar verantwoorde subsidies en/of bijdragen hebben betrekking op de volgende posten:

- Waddenfonds: er is op 17 februari 2023 een beschikking verleend voor het kalenderjaar 2023 (maximaal € 1.100.000). De belangrijkste subsidievoorwaarden zijn uitgezet in het controleprotocol accountantsverklaring Waddenfondssubsidie, de subsidiebeschikking d.d. 20 december 2018 (met kenmerk 01621312/JL) van het Dagelijks Bestuur van het Waddenfonds en de subsidieverordening Waddenfonds 2017.
- Common Wadden Sea – Interreg VB Prowad Link
- Bijdragen symposia en boeken
- Bijdragen onderzoeksprojecten derden.

De subsidie van het Waddenfonds over het boekjaar 2022 is definitief vastgesteld door de desbetreffende subsidieverstrekker op 7 juli 2023.

¹ Toelichting 2023:

Er zijn in 2023 activiteiten uitgevoerd op het gebied van onderzoek en adviezen voor derden, bijdragen van externe partijen en deelnemers aan publicaties en symposia die door de Waddenacademie (vaak samen met andere partijen) zijn georganiseerd. Voor deze activiteiten zijn subsidies en/of bijdragen ontvangen (totaal ongeveer € 148.000) van onder andere genoemde partijen waardoor de subsidies en/of bijdragen in 2023 lager zijn uitgekomen dan begroot op basis van de toekenning door het Waddenfonds.

(in euro's)

		Begroting	
	2023	2023	2022
<i>Kosten activiteiten</i>			
Vraagarticulatie	68.171	60.000	0
Kennisontwikkeling	44.322	50.000	0
Kennisdeling	146.666	150.000	0
Bestuurlijk overleg	27.001	40.000	0
Onderzoeksprojecten derden	100.516		0
Versterken van de kennishuishouding	0		93.085
Koppelen van 'vraag & aanbod' wetenschappelijke kennis	0		126.749
Beter toegankelijk maken van publieke data & informatie	0		124.396
Totaal	386.676	300.000	344.230

Personeelslasten

Lonen en salarissen	402.725		418.492
Sociale lasten	74.867		69.115
Pensioenlasten	58.030		67.063
Overige personeelslasten	120.227		112.167
Totaal	655.849	670.000	666.837

Toelichting lonen en salarissen

Lonen en salarissen	400.690		418.474
Mutatie reservering vakantiegeld	2.035		18
Totaal	402.725	0	418.492

Toelichting overige personeelslasten

Vergoeding woon-werk verkeer	4.615		4.622
Opleiding personeel	0		602
Inhuur personeel	114.570		105.916
Overige personeelslasten	1.042		1.027
Totaal	120.227	0	112.167

Bij de stichting waren in 2023 gemiddeld 3,7 werknemers in dienst berekend op fulltimebasis. (2022: 4,0)

(in euro's)

	2023	Begroting 2023	2022
<i>Afschrijvingen</i>			
Materiële vaste activa	5.171		7.072
Totaal	5.171	0	7.072

Overige lasten

Huisvestingslasten	57.897	43.000	41.402
Kantoorlasten	25.008	25.000	18.193
Algemene lasten	55.103	62.000	90.589
Totaal	138.008	130.000	150.184

Toelichting huisvestingslasten

Huur	57.897		41.402
Totaal	57.897	43.000	41.402

Toelichting kantoorlasten

Kantoorbenodigdheden	1.814		2.829
ICT	21.672		12.030
Contributies en abonnementen	1.522		3.334
Totaal	25.008	25.000	18.193

Toelichting algemene lasten

Accountants- en administratiekosten	34.045		29.687
Overige advieskosten	5.893		12.338
Jaarverslag	0		1.307
Kosten Raad van Toezicht	4.500		6.593
Kosten Wetenschappelijke Adviesraad	3.600		4.800
Algemene verzekeringen	3.688		3.392
Reis- & verblijfkosten	1.700		3.771
Overige algemene kosten	1.677		28.701
Totaal	55.103	62.000	90.589

Financiële baten en lasten

Bankkosten	(662)		(1.193)
Totaal	(662)	0	(1.193)

Verantwoording Wet normering topinkomens (WNT)

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen, gewezen topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling

Bedragen x € 1	C.J.M. Philippart	P. Hoekstra
Functiegegevens	Voorzitter bestuur	Bestuurslid
Aanvang en einde functievervulling in 2023	1/1 – 31/12	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,50	0,40
Dienstbetrekking	Nee	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	110.499	69.138
Beloningen betaalbaar op termijn	-	8.966
<i>Subtotaal</i>	110.499	78.104
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	111.500	89.200
-/- Onverschuldigd betaald bedrag en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging 2023	110.499	78.104
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2022		
Functiegegevens	Voorzitter bestuur	Bestuurslid
Aanvang en einde functievervulling in 2022	1/1 – 31/12	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,60	0,40
Dienstbetrekking	Nee	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	105.916	65.432
Beloningen betaalbaar op termijn	-	9.151
<i>Subtotaal</i>	105.916	74.583
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	129.600	86.400
Totale bezoldiging 2022	105.916	74.583

Bedragen x € 1	P.J.H. van Beukering	H. van Londen
Functiegegevens	Bestuurslid	Bestuurslid
Aanvang en einde functievervulling in 2023	1/1 – 31/12	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,20	0,20
Dienstbetrekking	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	32.533	30.742
Beloningen betaalbaar op termijn	4.480	4.480
<i>Subtotaal</i>	37.013	35.222
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	44.600	44.600
-/- Onverschuldigd betaald bedrag en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging 2023	37.013	35.222
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2022		
Functiegegevens	Bestuurslid	
Aanvang en einde functievervulling in 2022	1/1 – 31/12	
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,30	
Dienstbetrekking	Ja	
Bezoldiging		
Dienstbetrekking	Ja	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	45.311	
Beloningen betaalbaar op termijn	6.814	
<i>Subtotaal</i>	52.125	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	64.800	
Totale bezoldiging 2022	52.125	

Bedragen x € 1	C.J. Bastmeijer	N.R.J. Deen
Functiegegevens	Bestuurslid	Secretaris
Aanvang en einde functievervulling in 2023	1/1 – 31/12	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,30	1,00
Dienstbetrekking	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	47.903	117.579
Beloningen betaalbaar op termijn	6.720	19.156
<i>Subtotaal</i>	54.623	136.735
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	66.900	223.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging 2023	54.623	136.735
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2022		
Functiegegevens	Bestuurslid	Secretaris
Aanvang en einde functievervulling in 2022	1/1 – 31/12	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,30	1,00
Dienstbetrekking	Ja	Ja
Bezoldiging		
Dienstbetrekking	Ja	Ja
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	45.558	110.917
Beloningen betaalbaar op termijn	6.814	20.390
<i>Subtotaal</i>	52.372	131.307
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	64.800	216.000
Totale bezoldiging 2022	52.372	131.307

Bedragen x € 1	M.Schroor
Functiegegevens	
Aanvang en einde functievervulling in 2023	
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	
Dienstbetrekking	
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	
Beloningen betaalbaar op termijn	
<i>Subtotaal</i>	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	
-/- Onverschuldigd betaald bedrag en nog niet terugontvangen bedrag	
Totale bezoldiging 2023	
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	
Gegevens 2022	
Functiegegevens	Bestuurslid
Aanvang en einde functievervulling in 2022	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,40
Dienstbetrekking	Ja
Bezoldiging	
Dienstbetrekking	Ja
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	56.825
Beloningen betaalbaar op termijn	8.912
<i>Subtotaal</i>	65.737
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	86.400
Totale bezoldiging 2022	65.737

Topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen met een bezoldiging van € 1.900 of minder

Naam topfunctionaris	Functie
E.H.T.M. Nijpels	Voorzitter Raad van Toezicht
J.T.B. Bos	Lid Raad van Toezicht
P. Kabat	Lid Raad van Toezicht
H.J. Venema	Lid Raad van Toezicht
J.J. Engelen	Lid Raad van Toezicht
H.M. van Bockxmeer	Lid Raad van Toezicht
T.N. Wijmenga	Lid Raad van Toezicht
<i>Gegevens 2022</i>	
E.H.T.M. Nijpels	Voorzitter Raad van Toezicht
J.T.B. Bos	Lid Raad van Toezicht
P. Kabat	Lid Raad van Toezicht
G.M. Nieuwboer	Lid Raad van Toezicht
J.J. Engelen	Lid Raad van Toezicht
H.M. van Bockxmeer	Lid Raad van Toezicht
T.N. Wijmenga	Lid Raad van Toezicht

Ondertekening van de jaarrekening

Leeuwarden, _____ 2024.

Bestuur/directie:

C.J.M. Philippart

P. Hoekstra

P.J.H. Beukering

C.J. Bastmeijer

H.. van Londen

Raad van Toezicht:

E.H.T.M. Nijpels

J.T.B. Bos

P. Kabat

H.J. Venema

J.J. Engelen

H.M. van Bockxmeer

T.N. Wijmenga

Overige gegevens

Van
Stichting Waddenacademie

Statutaire en feitelijke vestigingsplaats: Leeuwarden
Adres: Ruiterskwartier 121A
8911 BS LEEUWARDEN
KvK-nummer: 60670401

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de Raad van Toezicht van Stichting Waddenacademie

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Stichting Waddenacademie (hierna 'de stichting') te Leeuwarden gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Waddenacademie per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 'RJkC1' en de bepaling van en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2023;
2. de winst- en verliesrekening over 2023;
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen; en
4. de verantwoording in het kader van de Wet Normering Topinkomens (WNT), als zelfstandige paragraaf onderdeel uitmakend van de jaarrekening van Stichting Waddenacademie.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol WNT 2023 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Waddenacademie zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO), en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2023 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij. De andere informatie bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 'RJkC1' is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 'RJkC1'.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 'RJk C1'. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol WNT 2023, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Drachten, 2 april 2024

Bentacera Registeraccountants B.V.

drs. T.P. Lubbinge RA